NAZIV DISERTACIJE: PSIHOLOŠKI PROFIL OVISNIKA NA TRETMANU U TERAPIJSKOJ ZAJEDNICI

Autor: Đana Lončarica

Mentor: Prof. dr. Jasmina Mahmutović

Datum odbrane: 23.06.2026.

DOI:

SAŽETAK

Konceptualizacije ovisnosti razvijale su se od moralističkih tumačenja prema medicinskim, psihološkim i sociokulturnim modelima. Iako su epidemiološki i društveni aspekti zloupotrebe psihoaktivnih supstanci relativno dobro istraženi, individualne psihološke karakteristike ovisnika na tretmanu rjeđe su u fokusu, iako su ključne za razumijevanje toka bolesti i ishoda liječenja.

Cilj istraživanja je: opisati sociodemografske karakteristike, obrasce zloupotrebe supstanci, rizična ponašanja, načine liječenja i sudske probleme ovisnika na rezidencijalnom tretmanu; ustanoviti njihov psihološki profil ličnosti primjenom upitnika MMPI-2; ispitati razlike u psihološkim profilima s obzirom na sociodemografska obilježja i historiju liječenja; uporediti načine liječenja, rizična ponašanja i prisustvo sudskih problema kod onih koji su završili tretman i onih koji ga nisu završili; provjeriti da li MMPI-2 profili razlikuju ove dvije grupe; te ponuditi preporuke za rehabilitaciju zasnovanu na individualnim karakteristikama ovisnika.

Ispitanici i metode istraživanja: u istraživanju je učestvovalo N=127 muškaraca ovisnih o psihoaktivnim supstancama, rezidenata JU Terapijska zajednica Kampus Kantona Sarajevo, prosječne dobi 29 godina, koji su, uz standardnu dijagnostiku, ispunili Pompidou upitnik i Minnesotski multifazični inventar ličnosti (MMPI-2). Podaci su obrađeni primjenom deskriptivne statistike, multivarijatne analize varijanse i diskriminacijske analize.

Rezultati istraživanja: Uzorak karakteriziraju pretežno prosječan materijalni status, visoka nezaposlenost, odrastanje i život u urbanim sredinama te dug period skrivanja upotrebe supstanci od porodice. Najčešći etiološki faktor razvoja ovisnosti je utjecaj mikrosocijalne sredine izvan direktne kontrole porodice. MMPI-2 profil pokazuje povišene skorove na više kliničkih skala, pri čemu su najizraženije psihopatska devijacija i hipomanija, uz umjerena povišenja na skalama shizofrenije, psihastenije i depresije, što upućuje na emocionalnu nestabilnost, impulzivnost i poteškoće u socijalnoj adaptaciji. Mlađi ispitanici (14–24 godine) postižu više rezultate na skali shizofrenije, dok grupa 25–30 godina ima niže rezultate na psihopatskoj devijaciji u odnosu na najmlađu i najstariju dobnu skupinu. Ovisnici koji su ranije liječeni ostvaruju više skorove na skalama psihopatske devijacije i muževnost-ženstvenost. Diskriminacijska analiza pokazuje da veći broj prethodnih pokušaja liječenja i prisustvo rizičnih ponašanja značajno razlikuju ovisnike koji završavaju tretman od onih koji ga napuštaju, dok sudski problemi imaju manji doprinos. Suprotno očekivanjima, MMPI-2 profil kao cjelina ne pokazuje statistički značajne razlike između onih koji su završili tretman i onih koji nisu. Rezultati potvrđuju da su ovisnici u rezidencijalnom tretmanu psihološki i socijalno izrazito rizična populacija, s naglašenim antisocijalnim, impulzivnim i internalizirajućim teškoćama. Umjesto specifičnog „ovisničkog“ profila koji predviđa ishod liječenja, ključnim se pokazuju kumulirani rizični obrasci ponašanja i ponovljeni neuspješni pokušaji liječenja.

Zaključci: Razumijevanje psihološkog profila, sociodemografskog konteksta i historije bolesti može doprinijeti individualizaciji programa terapijske zajednice, jačanju motivacije za oporavak i razvoju ciljanih mjera primarne, sekundarne i tercijarne prevencije ovisnosti.

Ključne riječi: ovisnost; psihološki profil; terapijska zajednica; MMPI-2; tretman.

DISSERTATION TITTLE:

Author: Đana Lončarica

Mentor: Prof. dr. Jasmina Mahmutović

Date of defence: 23.06. 2026.

DOI:

ABSTRACT

Conceptualisations of addiction have shifted from moralistic interpretations to medical, psychological and sociocultural models. Although epidemiological and social aspects of substance use are relatively well documented, individual psychological characteristics of drug-dependent persons in residential treatment are less explored, despite their importance for understanding the course of the disorder and treatment outcome.

Study aims: The aims of this dissertation were: to describe sociodemographic characteristics, patterns of substance use, risk behaviours, treatment modalities and court problems among residents of a therapeutic community; to establish their personality profiles using the MMPI-2; to analyse differences in psychological profiles with regard to sociodemographic variables and treatment history; to compare treatment methods, risk behaviours and legal problems in addicts who completed the programme and those who dropped out; to examine whether MMPI-2 profiles differentiate completers from non-completers; and to formulate recommendations for rehabilitation based on individual characteristics of addicts.

Subjects and research methods: The study included N=127 men dependent on psychoactive substances, residing in the Therapeutic Community “Kampus” in Canton Sarajevo, with a mean age of 29 years. All participants completed both the Pompidou Questionnaire and the Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI-2). Data were analysed using descriptive statistics, multivariate analysis of variance and discriminant analysis.

Study results: The sample is characterised by predominantly average material status, high unemployment, an urban background and a long period during which substance use remained hidden from the family. The most frequent etiological factor is the influence of the microsocial environment outside direct family control. The MMPI-2 profile shows elevated scores on several clinical scales, with the highest means on Psychopathic Deviation and Hypomania and moderate elevations on Schizophrenia, Psychasthenia, and Depression, indicating emotional instability, impulsivity and problems in social adaptation. Younger participants (14-24 years) score higher on the Schizophrenia scale, whereas those aged 25-30 years show lower Psychopathic Deviation scores than the youngest and oldest age groups. Previously treated patients obtain higher scores on Psychopathic Deviation and Masculinity-Femininity. Discriminant analysis indicates that a greater number of previous treatment attempts and the presence of risk behaviours significantly distinguish addicts who complete treatment from those who drop out, whereas court problems contribute less. Contrary to expectations, the overall MMPI-2 profile does not show statistically significant differences between treatment completers and non-completers. The findings confirm that addicts in residential treatment constitute a psychologically and socially highly vulnerable group, with prominent antisocial, impulsive and internalising difficulties. Rather than a specific personality profile that predicts treatment outcome, cumulative risk behaviours and repeated unsuccessful treatment attempts appear central for understanding dropout.

Conclusion: Detailed knowledge of psychological profiles, sociodemographic context and illness history can support individualisation of therapeutic-community programmes, strengthen motivation for recovery and inform targeted primary, secondary and tertiary prevention of addiction.

Keywords: addiction; psychological profile; therapeutic community; MMPI-2; treatment.